

TENEZZÜH TRENLERİ VE GÜMÜŞHANE KÜLTÜR ROTASI

S. Vedat Karaarslan Arkeolog- Elektronik Mühendisi (MSc.)

Cumhuriyet döneminde iller arasındaki kültürel zenginliklerin yapılacak tren seyahatleri ile gözlemlenmesine yol açan halkın demiryollarına bir tutku ile bağlanmasını teminen ‘tenezzüh trenleri’ projesi yürürlüğe girmişti.

Cumhuriyet döneminde ilk kez 8 Haziran 1934 tarihinde başlatılan gezi amaçlı seyahat anlamında “**Tenezzüh (nezih gezi) Treni**” uygulamasının amacı Ankara halkına Çankırı ilinin güzelliklerini göstermekti. Tren yolculuğu Ankara-Çankırı arasında 4 saat gidiş ve 4 saat dönüş olmak üzere 8 saatte tamamlanırdı. **Tenezzüh trenlerinde sinema, tiyatro, market vagonları bulunurdu.** Güzergâh üzerinde bir haftada 100.000 kişi tren ile seyahat ederdi. [1]

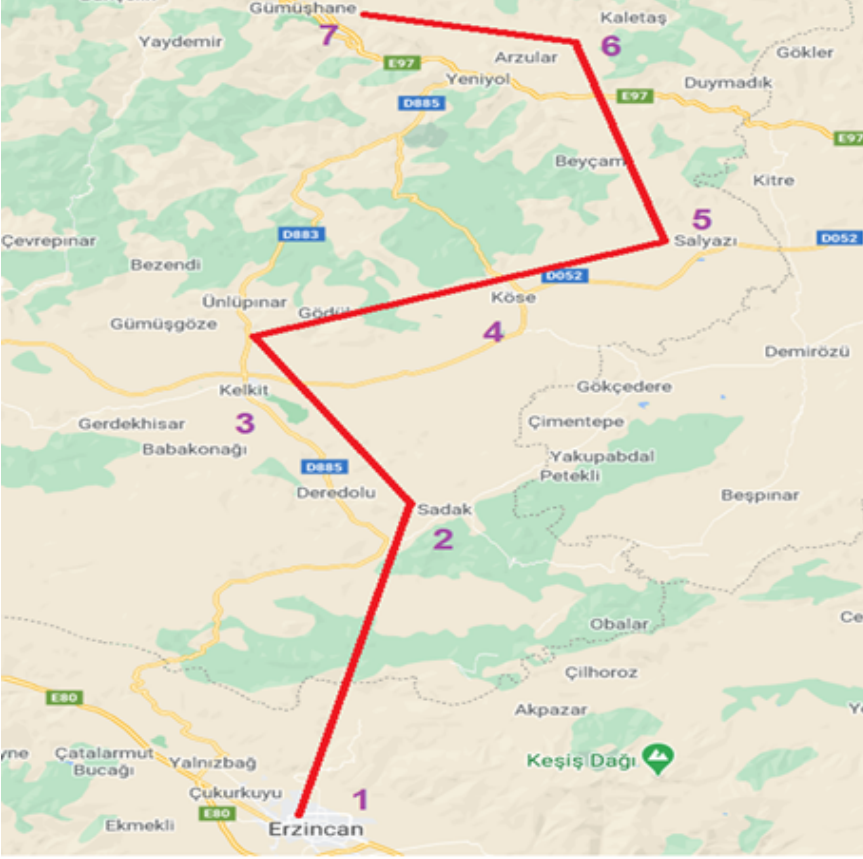
Çankırı ili, Ankara’dan hareket eden tren yolu üzerinden Karabük ve Filyos’a uzanan demiryolunun Zonguldak ile birleşen demiryolu üzerindedir ki bu demiryolu güzergâhı halen kullanılır. Karadeniz’de bulunan doğalgaz rezervi dolayısıyla bu demiryolunun uzandığı Filyos’ta, günümüzde **Filyos Vadisi Yatırım Havzası** adıyla bir mega endüstri bölgesi kurulması gündemdedir. [2]

DOĞU EKSPRESİ DEMİRYOLU GÜZERGAHI

Bu amaçla 1993 yılına kadar Sapanca’ya da giden tarihi trenler ‘nostaljik tren’ seferleri altında hizmet vermişti. Filmi de çekilen ancak sahnelerini pek de tasvip etmediğimiz Agatha Christie’nin romanına ilham veren **Doğu Ekspresi** romanı bu nostaljik beklentinin bir ürünü olarak yazılmıştı. Günümüzde Doğu Ekspresi

güzergâhı Türkiye'nin en önemli '**tenezzüh tren**' demiryolu olarak hala rağbet edilen bir yol olarak kullanılır. Ankara –Kars arasındaki 1365,204 Km ve 31 saat süren süreye karşın Dünyanın en uzun demiryolu 9288 Km lik Trans Sibirya demiryolu Moskova'dan başlar 91 duraktan sonra 9 günlük bir seyahatten sonra diğer bir Rus şehir olan Vladivostok kentinde sona ererken Uzak Doğu devletlerine de uzanır.

ERZİNCAN-GÜMÜŞHANE KÜLTÜR ROTASI

Erzincan ve Gümüşhane illeri arasında yapılacak bir demiryolu güzergâhı üzerinde bulunan kültürel arkeolojik alanlar Erzincan'dan başlayarak Gümüşhane üzerinden Trabzon'a kadar uzanacak **tenezzüh trenleri** gibi kültürel bir rota olarak oldukça zenginlikler sunar.

Urartuların (m.ö.8-7. yüzyıl) yaşadığı **Altıntepe** gibi bir yerleşimin olduğu **Erzincan**'dan başlayarak yaklaşık 57 Km sonrasında trenin on dakikalık bir süre sonrasında ulaşacağı **Gümüşhane**'nin Kelkit ilçesi sınırları içinde bulunan kazıları tamamlandığında Efes Harabeleri gibi ünlü olabilecek ve gelecekte yapılacak kazılar ile gün yüzüne çıkarılabilecek antik **Satala (Sadak) Köyü**'ne ulaşım ile bölgede yoğun bir turizm potansiyelinin ortaya çıkması öngörülebilir.

Antik çağlardaki önemi yapılan kazılar sonucunda ele geçen bir bronz büstünün kaçırılarak halen British Museum'da sergilenen antik **Sadak (Satala) Köyü güzergahının** Romalıların doğu sınırının uç noktası için çizdikleri **Maçka-Sümela-Yağmurdere Santa (Dumanlı) Taşköprü Yaylası** hattını kontrol eden coğrafyada **Yanbolu Deresi**'ne ulaşmak amaçlı olarak kullanıldığı bilinirdi.

Bu bağlamda Gümüşhane'de Kültür ve Turizm Bakanlığı kayıtlı arkeolojik sit alanları kültürel merkezleri aşağıdaki tabloda verilmektedir. [3][4] [5]

SİT ALANI	İLÇE	MEVKİ, KÖY, MAH
Arkeolojik Sit(İmera manastırı ve çevresi, mağara)	Merkez	Olucak Köyü
Arkeolojik Sit (Santa harabeleri)	Merkez	Dumanlı Köyü
Arkeolojik Sit	Merkez	Keçikaya Köyü
Arkeolojik Sit	Merkez	Kav Kalesi
Kentsel Sit, Doğal Sit	Merkez	Süleymaniye Mah.
Arkeolojik Sit(Kale, surlar, su kemeri ve hamam)	Kelkit	Sadak Köyü
Arkeolojik Sit	Kelkit	Salyazı Köyü
Arkeolojik Sit(Nalbant köprüsü, höyük)	Kelkit	Öğürlü Köyü
Arkeolojik Sit (Kelkit çayı, kaya oyma mekanları)	Kelkit	Söğürlü Beldesi
1. Derece Arkeolojik Sit Alanı Kalatepe Höyüğü)	Kelkit	Aşut Köyü
Arkeolojik Sit (Kale, surlar, su kemeri ve hamam)	Kelkit	Sadak Köyü
Arkeolojik Sit (Günbatır Köyü Höyüğü)	Kelkit	Günbatır Köyü
Arkeolojik Sit (Tilkitepe Höyüğü)	Köse	İlçesi Merkezi
Doğal Sit (Örtümcek Ormanları Anıt Ladinleri)	Kürtün	Uluköy
Doğal Sit (Örtümcek Ormanları Anıt Gökharları)	Kürtün	Uluköy- Çifte Köprü mevkii
Doğal Sit (Tomara Şelalesi)	Şiran	Seydibaba Köyü
Arkeolojik Sit(Tökmen tepe höyüğü)	Şiran	Karaköy

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Bu bağlantı güneydeki Kelkit merkezi ile Harşit Çayı'nın birleşimi olarak antik çağlardan bu yana Gümüşhane, Akdeniz'e uzanan ve kavşak yol üzerindeki Afyonkarahisar ili gibi Doğu Karadeniz Bölgesi'nin merkezi olarak bilinir. **Gümüşhane'nin coğrafi olarak Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki bu merkezi konumu, Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra Avrupa prensliklerine saldırmaması için Kastilya kralının görüşmek üzere elçi Ruy de Gonzales Calvijo'nun 1404 yılında Semerkant'ta bulunan Timur ile görüşmek için Zigana Dağı'nı aştıktan sonra Harşit Vadisi boyunca Gümüşhane üzerinden Kelkit'in Alansa Köyü'ne (Gümüşgöze) ulaşıp Doğu Anadolu Bölgesi yönüne doğru yöneldiği güzergâhı üzerindedir.** Antik çağlardan bu yana bilinen bu rota ve güzergâhın güney uç noktası yapılması planlanan **Nahcivan-Azerbaycan** demiryolu bağlantısı ile **Hazar Denizi** ile **Karadeniz**'in bağlantısının devamı olarak düşünülmesi gereken en önemli güzergâh

olarak görülmelidir..

ARKEOTEKNO

[1]<https://www.bakkakutuphane.org/upload/flip-page/tren%20brosur%20ikili/HTML/index.html#8-9>

[2] <https://www.filyosvadisi.com/>

[3] <https://gumushane.ktb.gov.tr/TR-230928/tarihi-sit-alanlari.html>

[4]

<https://www.doka.org.tr/dosyalar/editor/files/dogu-karadeniz-turizm-master-plani.pdf>

[5] Gümüşhane- Torul-Trabzon arkeolojik alanları daha sonra yazılacağı için Torul'daki alanlar tabloya dâhil değildir.

KAYNAK LİNK:

https://www.arkeotekno.com/pg_520_tenezzuh-trenleri-ve-gumushane-kultur-rotasi